

MUSTAQILLIK DAVRIDA O‘ZBEKISTONDA RANGTASVIRNING RIVOJLANISHI

Raxmanova Zarnigor Salimjon qizi

FarDU o‘qituvchisi

Usmonova Madinabonu

FarDU o‘qituvchisi

Shukurova Zebiniso

FarDU o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mustaqillik davrida O‘zbekiston rangtasvirining asosiy yo‘nalishlari rivoji yoritilgan.

***Kalit so‘zlar:** koloristika, garmoniya, xromoterapiya, fiziologiya, psixologik, gipofiz, pineal.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассказывается о развитии основных направлений живописи Узбекистана в период независимости.

***Ключевые слова:** живопись, культура, пейзаж, независимость, пейзажный образ, творчество, Узбекистан, становление, художник, цвет, эволюция.*

ABSTRACT

This article describes the development of the main directions of painting in Uzbekistan during the period of independence.

***Key words:** painting, culture, landscape, independence, landscape image, creativity, Uzbekistan, formation, artist, color, evolution.*

KIRISH

Rassomlarning zamonamizning dolzarb muammolari, an‘analarni hayotga tatbiq etish, badiiy ifoda vositalari arsenalini kengaytirish masalasiga qiziqishi 90-yillardagi O‘zbekiston rangtasvirini tavsiflaydi. Mustaqillik davrida shakl va rang sohasidagi yangilik, o‘ziga xos ifoda vositalarini izlash, badiiy uslubning o‘ziga xosligi keskin, tub xususiyatga ega. O‘tgan davrlar tasviriy san‘ati taraqqiyoti jarayonida milliy rangtasvirning ustuvor sifatlaridan biriga aylangan tafakkur va lirika butunlay fonga o‘tib ketmay, ramziy, majoziy jihatdan to‘yingan shaklga aylandi. Ammo shunga qaramay, o‘rganilayotgan davrda rassomlik asarlari doirasi ancha tor, ammo shunga qaramay, turlar ichida ko‘plab an‘analar va tendentsiyalar rivojlanadi. Syujet

materialini boyitish tendentsiyasi hissiy majoziy til, tasviriy qo'l yozuvi bilan boyitish bilan uyg'unlashadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Zamonaviy san'at galereyalarida va maxsus ko'rgazmalarda lirik, fantastik, metaforik rasmlar va ayniqsa ko'plab ikonik rasmlar ustunlik qila boshlaydi. Kamera tuvallari soni ortib bormoqda. Rassomlar endi monumental rasmlarga murojaat qilmaydilar, ularning ishlarida yana bir eslatma paydo bo'ldi, bu o'z mamlakatlari va umuman sayyora kelajagi uchun tashvishli eslatma. Milliy asl manbalarga murojaat qilish natijasida 90-yillar rassomchiligining obrazli-stilistik tizimi shakllandi, unda quyidagi badiiy g'oyalar va yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin: realizm (N. Qo'ziboev, A. Yunusov, A. Mirsagatov, G'. Abdurahmonov, X. Mirzaahmedov), falsafiy-estetik, etnik-madaniy meros asoslarini chuqur va innovatsion idrok etishga qaratilgan (J. Usmonov, F. Axmadaliyev, L. Ibragimov, E. Kambina, X. Ziyaxonov, F. Gambarova), rangli-plastmassa yoki dekorativ chiziq (Yu. Chernyshov, R. Ahmedov, R. Shodiev, J. Umarbekov, A. Mirzaev, Yu. Taldykin, E. Melnikov, Ya. Salpinkidi, G. Baymatov, V. Burmakin, I. Shin, R. Gagloeva). Rassomlar ilhomlanib, tasviriy an'analarning bezakli va rangli naqshlaridan foydalanadilar. Vaqt o'tishi bilan rangtasvirda tendentsiyalar orasidagi aniq chiziqlarga bo'linish yanada murakkablashadi, chunki individual kredo izlash ustunlik qiladi va janr o'ziga xosligi saqlanmaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Badiiy hayotning faollashishi, yirik xalqaro, respublika ko'rgazmalarining tashkil etilishi rassomlarni yangi qiziqarli tasviriy yechimlarni izlashga undadi. Rassomlarning MDH mamlakatlari va xorijiy mamlakatlarga ko'plab sayohatlari O'zbekiston rangtasvirining mavzu doirasini boyitishga xizmat qildi.

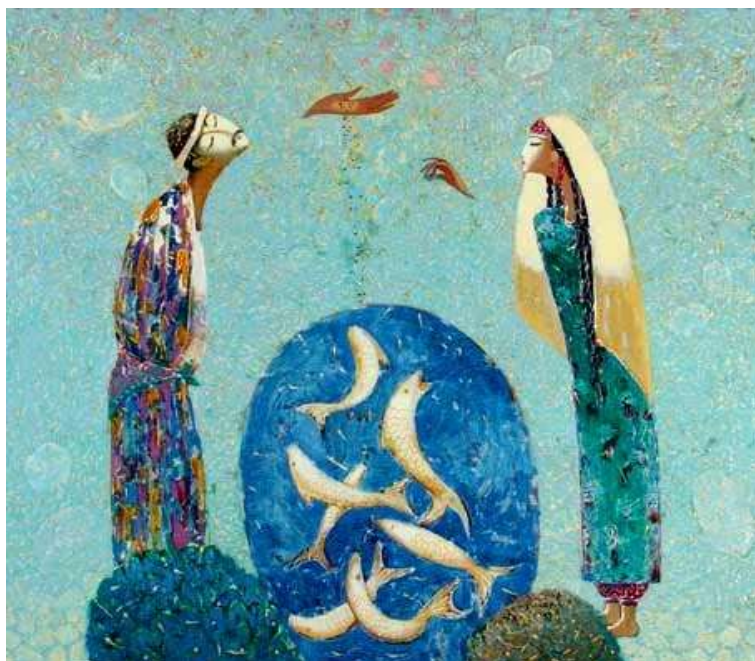
Izlanishlar, meros bilan aloqalar, unda yangi badiiy g'oyalarni kashf etishga urinishlar ko'lami kengayib borayotganida A.Mirzayev va shu kabi dekorativ yo'nalishdagi rassomlar (Yu.Chernishov, R.Shodiev, E.Melnikov, Y.Salpinkidi, V. Burmakin, R. Gagloeva, V. Kim) muhim jihatlarini tavsiflaydi. 80-90-yillarda O'zbekiston rangtasvirida bu yo'nalishning davomi. R. Shodiyev ijodida ham ko'rish mumkin, uning asarlarida xalq amaliy san'ati bilan bog'liqlik nafaqat koloristik tushunchada namoyon bo'ladi. Shodievning ibtidoiy va epiklikka moyilligi shundan. Uning "Kuzgi sukok", "Tugallanmagan vaqt", "Rekviyem" asarlarida odamlarning dunyoni yagona ritm va borliqning tsikli sifatida idrok etish xususiyatlari mavjud

bo'lib, u erda mavjud bo'lgan hamma narsaning birligi haqidagi falsafiy g'oyani ifodalaydi.

Zamonaviy rangtasvirning yana bir yo'nalishi rassomlar tomonidan tarixiy shaharlar tasvirini tasvirlashdir. Shu o'rinda rassom A.Isaevning afsonaviy Samarqandga bag'ishlangan kartinalarini eslash o'rinlidir. Ushbu rassomning go'zal rasmlari hissiy hayajon va nozik rang tovushi bilan ajralib turadi. Uning rasmlari nafis kumush, oltin va pastel ranglardan to'qilganga o'xshaydi, lekin ular ikkinchi rejada ham ulkan mistik

boshlanishga ega, ular yuksak ma'naviyatga ega va sharqona mentalitetga singib ketgan. O'zbekistonda san'at galereyalari va salonlarida art bozorining rivojlanishi bilan san'atning ma'lum tijoratlashuv tendentsiyasi kuzatildi, bu esa natyurmort va landshaftda ko'proq seziladi. Bu erda lirik va romantik talqinni chuqurlashtirish

tendentsiyasi hukmronlik qiladi. Sharqiy shaharlar – Buxoro, Samarqand, Xiva manzaralari, ya'ni me'moriy landshafti har doim sayyohlarda alohida qiziqish uyg'otgan. Bu tabiiy. G'arb tasviriy san'ati ham o'z davrida murakkab taraqqiyot bosqichini bosib o'tdi. O'zbekistonning zamonaviy tasviriy san'atida ham ko'plab rassomlar ijodidagi tuvallar aynan tijorat maqsadlarida chizilgan davr boshlandi.

O'zbekiston rangtasviridagi navbatdagi yo'nalish falsafiy yo'nalishning rivojlanishi bo'lib, badiiy ifodaning asosiy tili belgi bo'lib, tabiatning umumiy qonuniyatlarini, uning vaqt omili, inson omili bilan munosabatini ochib beradi. Bu guruh rassomlari uchun real shakllarning belgi-shartli talqini muammolari

muhim ahamiyatga ega. Bunday vaziyatda rassom J.Usmonov ijodini kuzatish qiziq. Realistik haqqoniylikdan yiroq bo'lgan fazo va chizma konventsiyalari, uslubning o'ziga xosligi D.Usmonov kartinalarida o'rta asr miniatyura san'atining ta'sirini ko'rishga undaydi. Rassom suratlarining mazmun-mohiyatini anglash uchun Sharqning o'rta asr shoirlari – Attor, Navoiy, Nizomiy, Rumiylar ijodi, o'rta asr ilohiyotchisi Imom al-G'azzoliy ijodi bilan yaqindan tanishish lozim. Mustaqillik davrida O'zbekiston rangtasvirining yana bir rivojlanish tendentsiyasi – yaratilgan rasmlarning yaqinligi bo'lib, unda rassomlarning shaxsiy his-tuyg'ulari va kechinmalari ustun bo'lib, ma'naviyatga yo'naltirilganlik paydo bo'lishiga olib keldi.

Motiflarga alohida e'tibor rasmlarning ko'proq assotsiativ obrazli tuzilishi bilan almashtiriladi, bu erda asosiy o'rin ko'pincha ustaning sub'ektiv his-tuyg'ulariga beriladi. Bu, ayniqsa, rassomlar (A.Nur, D.Mamedova, S.Keltaeva, E.Li, D.Oxunboboev, E.Kulagina, T.Li,) ijodida yaqqol namoyon bo'ladi. Har bir chinakam rassom o'z dunyosini yaratadi - uning fikrlari va his-tuyg'ulari bilan singib ketgan ruhiy makon. Bu o'ziga xos dunyo tartibi bo'lib, unda ma'lum qahramonlar tug'iladi va yashaydi, harakatlar sodir bo'ladi, vaqt va makonni hisoblash mavjud.

O'zbek musavviri Akmal Nurning ham o'ziga xos obrazli dunyosi bor – real va g'ayritabiiy, ko'zga ko'rinadigan va mifologiklashgan o'ta o'ziga xos dunyo. Ko'rinishidan, dunyo tanish va shu bilan birga o'zining yangi qirralarini, yangi qirralarini, yangi talqinlarini ochib beradi. Akmal Nur faqat rangtasvirda ishlaydi,

chunki aynan rassomlik uning elementi bo'lib, u orqali o'zini to'liq ifodalaydi, his-tuyg'ularini, fikrlarini, his-tuyg'ularini etkazadi.

A.Nur asarlaridagi uslubiy yechimlarning rang-barangligi uning badiiy dunyoqarashi yaxlitligini inkor etmaydi, balki uning izlanishlari dinamikligi, ustozning falsafiy mulohazaga e'tibor qaratganligi va plastik ekspressivligi haqidagi fikrni tasdiqlaydi. kechinmalari ustun bo'lib, ma'naviyatga yo'naltirilganlik paydo bo'lishiga olib keldi.

O'zbekistonlik yosh rassomlardan biri D.Mamedovaning asarlari hech kimni befarq qoldirmaydi. Uning ijodi O'zbekistonning go'zal tabiati, noyob tarixiy va me'moriy yodgorliklariga bag'ishlangan. Iste'dodli rassomning asarlari O'zbekiston davlat san'at muzeyi, Moskvaning "Nikor" galereyasi, shuningdek, Germaniya, AQSh, Shveytsariya, Yaponiya, Rossiya, Turkiya, Hindiston, Avstraliya, Isroil kabi davlatlardagi shaxsiy kolleksiyalarda saqlanmoqda. U respublikaning eng sarmahsul zamonaviy rassomlaridan biridir. Realistik janrga ehtirom ko'rsatgan ijodkor asl milliy urf-odatlardan chetga chiqmaydi. Uning sevimli mavzusi - ona yurtining go'zalligi, o'zbek xalqining madaniyati va an'analari. Biz buni "Tor ko'chalar", "Qish" triptixi kabi tuvallarda kuzatishimiz mumkin. O'zbekistonning tarixiy shaharlari – yodgorliklarining ulug'vorligi esa uning "Shohimardon", "Uzoq yo'l", "Xorazm", "Registon", "Samarqand ko'chalari" va boshqa asarlarida tasvirlangan.

REFERENCES

1. N. Ahmedova "20-asr Markaziy Osiyo rangtasviri: an'analar, o'ziga xoslik, dialog" T.2004 E. Gul.
2. D. Usmonovning mistik vahiylari SANYAT 99 № 3

3. K. Akilova. Akmal Nur obrazlari olami. – Toshkent: “San’at” jurnali nashriyoti. -224 c. - (rus va ingliz tillarida)
4. Sulstonov, X. E. Mustaqillik davrida O‘zbekistonda rangtasvirning rivojlanishi / X. E. Sulstonov. Yosh olim. - 2016. - No 4 (108).
5. Yunusaliyev, M. T. (2022). DEKORATIV KOMPOZITSIYALARDA KONTRAST VA NYUANS’LARNING AHAMIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 5-8.
6. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL.
7. Qurbonova, B., & Yuldashev, I. (2022). MOVAROUNNAHRDAGI MADANIY HAYOTDA TASVIRIY SAN’AT TURLARIGA BO‘LGAN E’TIBOR. *Research Focus*, 1(2), 248-253.
8. Mamirjonovich, M. N., Jumadillayevich, S. R., & Anvarovich, M. A. (2021). The Role Of Historical Monuments In The Development Of Central Asian Architecture. *The American Journal of Engineering and Technology*, 3(02), 1-5.
9. Zulfiya, B., Rakhmonali, S., & Murodjon, K. (2021). A BRIEF HISTORY OF THE DEVELOPMENT AND TEACHING OF DRAWING SCIENCE IN UZBEKISTAN.
10. Zulfiya, B., & Raxmonali, S. (2022). SAN’ATNING IJTIMOIIY HAYOTNING MURAKKAB MUNOSABATLARI BILAN ALOQADORLIGI. *Research Focus*, 1(2), 296-300.
11. Курбанова, Б. М., Юнусалиев, М., & Арзиева, Н. (2022). ОСОБЕННОСТИ ТЕХНИКИ: АКВАРЕЛЬ, МАСЛО И ГУАШЬ. *Research Focus*, 1(2), 319-325.
12. Қурбонова, Б., Ахмедова, Н., & Юлдашев, И. (2022). РАНГТАСВИР ТЕХНИКАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ УСУЛЛАРИ. *Research Focus*, 1(2), 231-237.
13. Boboyeva, Z. A., & Mo’Minova, D. B. Q. (2022). TALABALARNING KREATIVLIK QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 221-233.
14. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). Use of Innovative Educational Technologies in Fine ARTS Classes of Higher Education Institutions. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 2(4), 25-27.

15. O'Rinov, M. X. O. G. (2022). CHIZMACHILIK FANI DARSLARIDA UYG'UNLASHGAN TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 167-173.
16. O'Rinov, M. X. O. G. (2022). TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING CHIZMACHILIK FANIDAGI O'RNI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 110-114.
17. Sadikovna, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND SKILLS OF FUTURE TEACHERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8894-8903.
18. Бобоева, З. (2022). ИЖТИМОЙЙ ФАОЛЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ТАСВИРИЙ САНЪАТНИНГ ЎРНИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 51-55.
19. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL
20. Ахмедова, Н. Э. (2022). МЎЪЖАЗ САНЪАТНИНГ БЕТАКРОР НАФОСАТ ОЛАМИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 125-130.
21. Ахмедова, Н. Э. (2022). БУГУНГИ ЁШ АВЛОДНИ АХЛОҚИЙ, КОГНИТИВ ВА ЭСТЕТИК ТАРБИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА КИТОБОТ САНЪАТИНИНГ ЎРНИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 204-208.
22. Сулайманова, С., Омонов, Д., & Аъзамжонов, А. (2022). Алишер Навоий асарларидан бадий олий таълим муассасаларида тасвирий санъатни ўқитиш жараёнида фойдаланишнинг зарурияти. *Research Focus*, 1(2), 272-277.
23. Sulaymanova, S. B. Q. (2022). BADIY OLIY TA'LIM MUASSASALARDA TASVIRIY SAN'AT FANINI O'QITISHGA BO'LGAN EHTIYOJNING OSHISHI VA UNING BUGUNGI HOLATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 89-96.
24. A'Zamjonov, A. A. Z. (2022). UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TASVIRIY SAN'AT FANINI O'QITISHGA INNOVATSION YONDASHUV YO'LLARI MAVZUSI BO'YICHA AMALIY ISHLANMA. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 56-60.